

मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या मुंबई शहरातील पूर्व मुक्तमार्गाजवळील ऑरेंज गेट ते मरीन ड्राईव्ह यांच्या दरम्यान वाहतुकीच्या दळणवळणासाठी भुयारी मार्गाचे बांधकाम करणे या प्रकल्पासाठी राज्य शासनाचे बिनव्याजी दुय्यम कर्ज सहाय्य देण्यास व इतर प्रकल्प अनुषंगिक मान्यता देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : एमआरडी-३३२४/प्र.क्र.१००/नवि-७,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक : ०७ ऑक्टोबर, २०२४.

प्रस्तावना :-

दक्षिण मुंबईतील वाहतूक व परिवहन व्यवस्थेमध्ये सुधारणा करण्याच्या दृष्टीने "मुंबई शहरातील ऑरेंज गेट, पूर्व मुक्त मार्ग ते मरीन ड्राईव्ह येथून सागरी किनारा मार्गापर्यंत वाहतुकीच्या दळणवळणासाठी उन्नत/भुयारी मार्गाचे बांधकाम मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणामार्फत करण्यात येत आहे. त्यानुसार सदर प्रकल्पाच्या प्राथमिक सुसाध्यता अहवालानुसार सदर प्रकल्पाचा भूसंपादनासह अंदाजित एकूण बांधकाम खर्च रु. ८०५६.०० कोटी अधिक बांधकाम कालावधीतील व्याज रु. ११०२.०० कोटी असा एकूण खर्च रु. ९१५८.०० कोटी इतका अपेक्षित आहे. या प्रकल्पाकरीता कर्ज उभारणीची आवश्यकता असल्याने प्राधिकरणाच्या दि. १२ डिसेंबर, २०२३ रोजी झालेल्या १५५ व्या बैठकीत प्रकल्पासाठी एकूण प्रकल्प खर्च रु. ९१५८.०० कोटी इतक्या रक्कमेच्या २०% अंशदान व ८०% कर्ज या वित्तीय प्रतिमानात, - मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचा सहभाग व राज्य शासनाचा सहभाग (दुय्यम कर्ज) याद्वारे रु. १८३२.०० कोटी आणि बाह्य कर्ज सहाय्य/इतर वित्तीय संस्थांचे कर्ज रु. ७३२६.०० कोटी उभारण्याकरीता कार्योत्तर मंजूरी देण्यात आली असून त्यामधील राज्य शासनाच्या सहभागाकरीता प्रस्ताव राज्य शासनास सादर करण्यास कार्योत्तर मंजूरी देण्यात आली आहे.

त्यानुसार एमएमआरडीएने दि. १४.०६.२०२४ रोजीच्या पत्रान्वये ऑरेंज गेट, पूर्व मुक्त मार्ग ते मरीन ड्राईव्ह येथून सागरी किनारा मार्गापर्यंत वाहतुकीच्या दळणवळणासाठी उन्नत/भुयारी मार्ग प्रकल्पामध्ये राज्य शासनाचा सहभाग देण्याची तसेच इतर प्रकल्प अनुषंगिक मान्यता देण्याची शासनास विनंती केली आहे. त्यानुषंगाने सदर प्रकल्पामध्ये राज्य शासनाचा दुय्यम कर्ज स्वरूपातील सहभाग व इतर प्रकल्प अनुषंगिक मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुषंगाने शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे:-

०२. शासन निर्णय :-

मुंबई शहरातील पूर्व मुक्तमार्गाजवळील ऑरेंज गेट ते मरीन ड्राईव्ह येथील भुयारी मार्गाच्या दरम्यान वाहतुकीच्या दळणवळणासाठी भुयारी मार्गाचे बांधकाम करण्यासाठी प्राधिकरणाने केलेली विनंती विचारात घेऊन प्रकल्प राबविण्याकरीता या शासन निर्णयाद्वारे पुढीलप्रमाणे शासन मान्यता देण्यात येत आहे:

१. मुंबई शहरातील ऑरेंज गेट, पूर्व मुक्तमार्ग ते मरीन ड्राईव्ह या दरम्यान भुयारी मार्गाच्या (३+३ पदरी मार्गाचे दोन बोगदे) बांधकामाची एकूण लांबी ९.२३ कि.मी या एकूण रु. ९१५८.०० कोटी किंमतीचा प्रकल्प पूर्ण करण्यासाठी राज्य शासनामार्फत राज्य शासनाचे कर यासाठी रु. ६१४.४४ कोटी, केंद्र शासनाच्या कराच्या

- ५०% रकमेसाठी रु. ३०७.२२ कोटी व जमीन/भूसंपादन यासाठी रु. ४३३.०० कोटी असे एकूण **रु.१३५४.६६ कोटी बिनव्याजी दुय्यम कर्ज** मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाला उपलब्ध करून देण्यास मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.
२. सदर प्रकल्पामध्ये मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचा सहभाग रु. ४७७.३४ कोटी इतका असेल.
३. सदर प्रकल्प २०% अंशदान व ८०% कर्ज या प्रमाणामधील वित्तीय प्रतिमानासह मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणामार्फत राबविण्यास राज्य शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.
४. सदर प्रकल्पाकरिता रु. ७३२६.०० कोटी रकमेच्या मर्यादेत द्विपक्षीय/बहुपक्षीय वित्तीय संस्था/अन्य वित्तीय संस्थामार्फत अल्प व्याज दराचे कर्ज घेण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच सदर कर्जाची मुदल, व्याज व इतर शुल्क यांचा कोणताही भार राज्यशासनावर येणार नाही या अटीवर, महानगर आयुक्त, मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे.
५. सदर शासन निर्णयाच्या **परिशिष्ट-अ** मध्ये नमूद वित्तीय आराखड्यानुसार राज्य शासनाने सोसावयाच्या निधीपेक्षा अधिकचा निधी सदर प्रकल्पास उपलब्ध करून देण्यात येणार नाही, याची नोंद मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण यांनी घ्यावी.
६. सदर प्रकल्पाकरिता द्विपक्षीय/बहुपक्षीय वित्तीय संस्थेमार्फत घेतल्या जाणाऱ्या कर्जाच्या मुदलाची परतफेड तसेच व्याजाची परतफेड याची जबाबदारी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाची राहिल. त्यामुळे शासनावर कोणताही अतिरिक्त भार येणार नाही याची खबरदारी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने घ्यावी.
७. सदर प्रकल्प वेळेवर पूर्ण करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या खाजगी जमिनीचे अधिग्रहण महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगररचना अधिनियम, १९६६/ नवीन केंद्रीय भूसंपादन व पुनर्वसन व पुनर्वसाहत अधिनियम, २०१३ अंतर्गत अथवा विकास हक्क/विकास हक्क हस्तांतरण यांचे माध्यमातून करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
८. सदर प्रकल्पाची अंदाजित किंमत, प्रकल्पामधून मिळणारा परतावा याकरिता प्रकल्प अहवालात घेण्यात आलेल्या गृहीतकांची कसोशीने तपासणी करणे आवश्यक असल्यास स्वतंत्र अभिप्राय (Second opinion) घेण्याची कार्यवाही मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने करावी.
९. सदर प्रकल्पाच्या खर्चात कोणत्याही कारणाने वाढ झाल्यास, सदर वाढीचा संपूर्ण भार/दायित्व मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचे राहिल.
१०. सदर प्रकल्प अंमलबजावणी दरम्यान मार्गिकांमध्ये (Alignment) गरज भासल्यास प्राधिकरणाच्या स्तरावर किरकोळ बदल करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
११. सदर प्रकल्पास विविध अधिनियम/नियम (उदा. महाराष्ट्र प्रादेशिक नगर रचना अधिनियम-१९६६ मधील अनुच्छेद १२४ब इ.) यांच्या प्रयोजनासाठी सदर प्रकल्प “महत्त्वपूर्ण नागरी वाहतुक प्रकल्प” व “निकडीचा सार्वजनिक प्रकल्प” म्हणून घोषित करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
१२. भविष्यात आवश्यकता भासल्यास सदर प्रकल्पाकरीता “विशेष उद्देश वाहन” (Special Purpose Vehicle) स्थापन करण्याबाबत नगर विकास विभागाच्या स्तरावर धोरणात्मक निर्णय घेण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
१३. सदर प्रकल्पासाठी कायमस्वरूपी आवश्यक असलेल्या राज्य शासनाच्या अखत्यारीतील शासकीय/निमशासकीय/स्थानिक स्वराज्य संस्था यांच्या जमिनी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडे नाममात्र रु.१/- दराने हस्तांतरित करण्याकरीता मान्यता देण्यात यावी. तसेच अतिरिक्त जमीन उपलब्धतेनुसार प्रकल्पासाठी निधी उभारण्याच्या दृष्टीने रहिवाशी /वाणिज्यिक विकास

करण्यासाठी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडे प्रचलित दराने हस्तांतरीत करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

१४. सदर मार्गालगतच्या राज्य शासनाच्या अखत्यारीतील शासकीय व निमशासकीय संस्थांच्या मोकळ्या जागांचा बांधकाम कालावधी दरम्यान तात्पुरता वापर करण्यासाठी तसेच संबंधित विभागांनी सदर मोकळ्या जागा मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाला नाममात्र रु.१/- दराने सुपूर्द करण्याबाबत संबंधित विभागांस निर्देश देण्यात येत आहेत.
१५. या प्रकल्पांतर्गत प्रकल्पग्रस्तांचे पुर्नवसन करण्याकरीता एमयुटीपी प्रकल्पासाठी प्रकल्पग्रस्तांचे पुर्नवसनासाठी गृहनिर्माण व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्रमांक प्रकल्प-१७००/सीआर-३१/स्लम-२, दिनांक १२.१२.२००० अन्वये लागू केलेले पुर्नवसन धोरण सदर प्रकल्पासही लागू करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. सदर प्रकल्पग्रस्तांचे पुर्नवसन एमएमआरडीए मार्फत करण्यास महानगर आयुक्त, मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण यांना निदेश देण्यात येत आहेत. या प्रकल्पांमधील प्रकल्पग्रस्तांच्या पुर्नवसनासाठी नागरी क्षेत्रात ज्या ठिकाणी एमएमआरडीएकडे सदनिका उपलब्ध होत नसतील त्या ठिकाणी नगर विकास विभाग शा.नि. क्र चंमपा-२०१७/प्र.क्र.२३/न.वि.२६ दिनांक १३.०६.२०१८ मधील मार्गदर्शक सूचनाप्रमाणे अतिक्रमण धारकांना एकरकमी मोबदला देण्यास मान्यता येत आहे.
१६. मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण अधिनियम, १९७४ च्या कलम १७ (४) अन्वये प्राधिकरणास प्रकल्प कार्यान्वयन व देखभालीच्या खर्चाकरीता पथकर वसुलीचे अधिकार आहेत. सबब, सदर प्रकल्पास Dedicated Access Control तत्वावर पथकर लागू करण्यास तत्त्वतः मान्यता देण्यात येत आहे.
१७. सदर प्रकल्पाच्या आर्थिक सुसाध्यतेकरीता उत्पन्नाचे अतिरिक्त स्रोत जसे की, जाहिरातीद्वारे व भुयारी विविध सेवा वाहिन्यांसाठी सेवा पुरवठादारांकडून शुल्क आकारण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच यातून प्राप्त होणारा निधी राज्य शासनाच्या नगर विकास विभागाच्या “नागरी परिवहन निधी” मध्ये जमा करण्यास व त्याचा विनियोग करण्यास मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.
१८. सदर भुयारी मार्गाचा वापर हा पूर्व-मुक्त मार्ग व अटल सेतू मार्गे येणाऱ्या वाहनांकडून होणार आहे. या भुयारी मार्गासाठी पथकर आकारणी करण्यासाठी अटल सेतू वरील पथकर नाक्यावर पथकर आकारण्यात येईल. मात्र पूर्व-मुक्त मार्गावरून येणाऱ्या वाहनांसाठी पूर्व-मुक्त मार्गावर पथकर आकारणी करता येणार नाही. सबब पूर्व-मुक्त मार्गावरून येणारी वाहने विना पथकर सदर भुयारी मार्गाचा वापर करतील. तसेच सदर भुयारी मार्गाच्या सुरुवातीस पथकर आकारणी केल्यास पथकर आकारणी नाक्यामुळे वाहतुक कोंडी होण्याची शक्यता नाकारता येत नाही आणि काही वाहने पथकर वाचविण्यासाठी पी डिमेलो रस्तामार्गे जाण्याची शक्यता आहे, त्यामुळे देखील वाहतुक कोंडी होण्याची शक्यता आहे. पथकर आकारणी संदर्भात शास्त्रोक्त पद्धतीने परिपूर्ण अभ्यास करावा. सदर भुयारी मार्ग वाहतुकीस खुला होण्यापूर्वी पथकर आकारणीच्या अनुषंगाने आवश्यकता भासल्यास प्राधिकरणाने स्वतंत्रपणे प्रस्ताव शासनास सादर करावा.
१९. सदर प्रकल्पाच्या बांधकाम खर्चात अवाजवी वाढ होणार नाही याची दक्षता घेऊन प्रकल्पाची उभारणी विहित मुदतीत करण्याची दक्षता मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने घ्यावी.
२०. सदर प्रकल्पाच्या अंमलबजावणीमध्ये येणाऱ्या समस्यांचे निराकरण, आवश्यक त्या परवानग्या, ना-हरकत प्रमाणपत्र यासाठी सर्व कार्यान्वित यंत्रणांच्या समन्वयाकरीता अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव (नवि-१), नगर विकास विभाग यांच्या अध्यक्षतेखाली एक उच्चाधिकार समिती गठित करण्यात येत आहे. सदर समितीमध्ये प्रधान सचिव (नवि-२), नगर विकास विभाग; प्रधान सचिव, पर्यावरण विभाग; महानगर आयुक्त,

एमएमआरडीए; आयुक्त, बृहन्मुंबई महानगरपालिका; अध्यक्ष, मुंबई पत्तन प्राधिकरण; व्यवस्थापकीय संचालक, मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. हे सदस्य असतील.

०३. हा शासन निर्णय महसूल विभाग अनौपचारिक संदर्भ क्र.०९/२०२४/ज-२ दिनांक २३/०९/२०२४, नियोजन विभाग अनौपचारिक संदर्भ क्र. २६९/१४४४ दिनांक ३०/०७/२०२४ व वित्त विभाग अनौपचारिक संदर्भ क्र.४७८/व्यय-३ दिनांक २२/०८/२०२४ अन्वये प्राप्त अभिप्राय तसेच दिनांक ३०/०९/२०२४ रोजी पार पडलेल्या मा. मंत्रीमंडळ बैठकीतील निर्णयास अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

०४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२४१००७१८१२१८३५२५ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(विजय चौधरी)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
३. मा. उप मुख्यमंत्री (गृह) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
४. मा. उप मुख्यमंत्री (वित्त) यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
५. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
६. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
७. अपर मुख्य सचिव (महसूल), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
८. प्रधान सचिव (नवि-१), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
९. प्रधान सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
१०. प्रधान सचिव, पर्यावरण विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
११. प्रधान सचिव (परिवहन), गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
१२. प्रधान सचिव (नवि-२), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
१३. प्रधान सचिव (ऊर्जा), उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
१४. अध्यक्ष, मुंबई पत्तन प्राधिकरण, मुंबई
१५. महानगर आयुक्त, मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण, मुंबई.
१६. पोलिस आयुक्त, बृहन्मुंबई.
१७. सह सचिव, नगर रचना, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
१८. संचालक, नगर रचना, मध्यवर्ती प्रशासकीय इमारत, पुणे.
१९. उप सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
२०. निवड नस्ती (नवि-७).

(नगर विकास विभाग शासन निर्णय क्रमांक : एमआरडी-३३२४/प्र.क्र.१००/नवि-७, दिनांक ०७ ऑक्टोबर, २०२४
चे सहपत्र)

परिशिष्ट - अ

प्रकल्प पूर्णत्व खर्चाचा वित्तीय सहभाग आराखडा

अ. क्र.	आर्थिक सहभाग संस्था	तपशील	रक्कम (रु. कोटीत)
१	मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचा समभाग	मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचा समभाग	४७७.३४
२	राज्य शासनाचे दुय्यम कर्ज	अ) केंद्रीय करांकरीता रु .६१४.४४ कोटीच्या ५०% रक्कम रु .३०७.२२ कोटी ब) राज्य स्तरीय/स्थानिक करांकरीता रक्कम रु .६१४.४४ कोटी क) खाजगी व शासकीय जमीन कायमस्वरूपी व तात्पुरत्या स्वरूपातील जागा उपलब्ध करून देण्याबाबतचा खर्चाची रक्कम रु.४३३.०० कोटी	१३५४.६६
३	कर्ज सहाय्य	बाह्य कर्ज सहाय्य/इतर वित्तीय संस्थांचे (८०%)	७३२६.००
एकूण			९१५८.००

(विजय चौधरी)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन